

[illegible]

verkoopprijs: € 2,00
2020

Voor u ligt een route. Voor een wandeling van 9,5 kilometer of 6,5 kilometer door onze mooie omgeving, startend én eindigend bij de kerk van Odoorn.

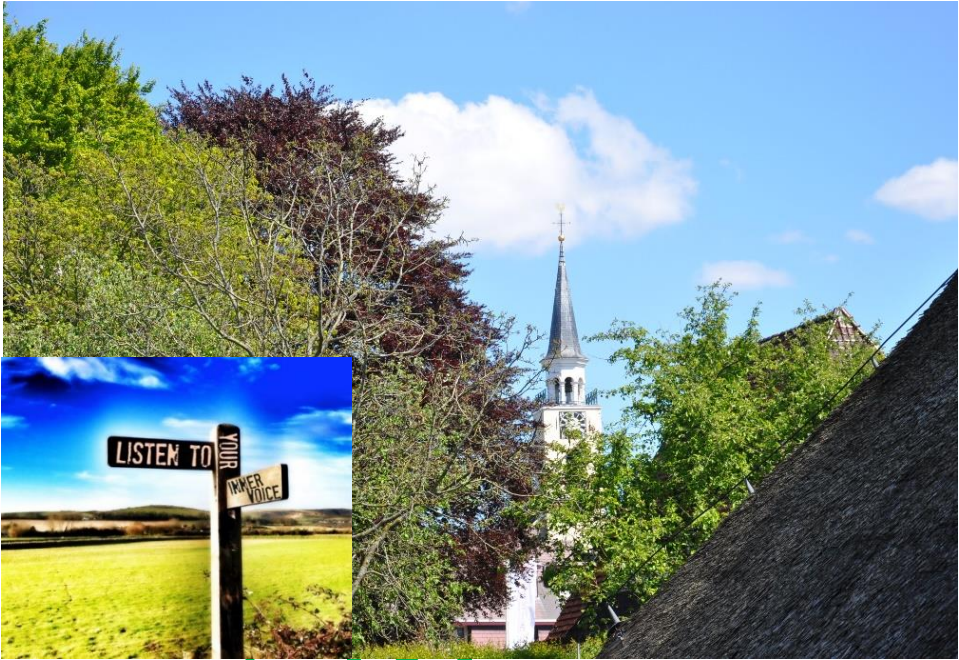
Dit boekje bevat de routebeschrijving en de geschiedenis van bepaalde plekken.

Als u wilt kunt u de route uitbreiden tot een wandeling in en met uzelf. Daartoe zijn er in deze routebeschrijving ook bezinningspunten aangegeven. Met een gedicht en vragen. Vragen, die u aan uzelf kunt stellen of aan uw wandelpartner(s).

De routebeschrijving en de historie van diverse plekken zijn zwart gedrukt; de bezinningsmomenten blauw.

inKijkvoorbeeld

Wij wensen u een mooie tocht!

Het leven als een wandelpad, en wij zijn pelgrims

Het woord pelgrim komt van het Latijnse peregrinus en dat betekent: iemand die over de akkers loopt. Dat gaan wij ook doen, op deze route, letterlijk én figuurlijk.

Een pelgrim wil in beweging blijven; en dat is wat het leven ook van ons vraagt, zeker in een wereld waarin alles steeds sneller gaat. Maar.....meebewegen met de tijd en met het leven, vraagt ook om momenten van bezinning. Van momenten waarop we stil staan bij ons

verlangen diep van binnen, naar liefde, rust en harmonie. Van momenten van stilstaan bij verdriet, twijfel of chaos. Van momenten waarop we ons afvragen: past het leven dat ik nu leid bij dat verlangen?

Op de route van het leven houdt ons verlangen ons gaande – een verlangen dat tegelijk een reis naar onszelf is. Leren houden van jezelf – het uithouden met jezelf. Want, als je loopt, loopt je schaduw altijd mee. Dus ook die kanten van jezelf die je liever niet onder ogen ziet. En juist als je ook die kanten van jezelf ziet en kunt integreren in jouw bestaan, ben je echt helemaal jezelf. En kun je liefde ervaren in alles wat is.

Gedicht – Frans Ort – Mystiek verlangen

systemen? ik heb er altijd voor gepast
liever hoor ik woorden gonzen
om de geopende bloemen in mijn tuin –
verboden van wat komt

dan alleen nog maar mijn hoofd neerleggen
en wachten op de wind door de bladeren
dat jij daarin zacht voorbij gaat
en me lief hebt boven alles

1. *We starten op het dorps/kerkplein in Odoorn, oftewel Oderen.*

In de 14^e eeuw was **Oderen** de naam van het huidige Odoorn. Later was er sprake van onder meer Oederen, Oiren, Oideren en Oderinge. De betekenis zou zijn 'de verlaten hoek van Odo'. De Drentse versie van Odoorn luidt Oring, en die bestaat nog steeds.

In 1966 kwamen tijdens de aanleg van het sportveldencomplex aan de westkant van het dorp grondsporen en scherven van een vroeg-

middeleeuwse nederzetting aan het licht. Deze dateerde uit een periode tussen de 6^e en de 8^e eeuw en bestond uit omheinde, rechthoekige, aan wegen gelegen erven. Hier zijn de eerste essen ontstaan. In de loop van de tijd heeft de bewoning zich verplaatst naar het huidige Odoorn. In deze nederzetting haalde men het water uit het nabij gelegen Hangmeer.

De inwoners van Odoorn heten **de Oringers**. Hun bijnaam is 'langstaarten', waarmee de Drentse schapen bedoeld worden. Ook heetten Oringers wel 'poepen', van oorsprong een scheldnaam voor Duitsers. Vroeger kwam werkvolk uit de Duitse landstreek Lippe/Detmold in de maanden mei, juni en juli naar Odoorn als grasmaaiers en veenarbeiders. Dit waren de zogeheten Hannekemaaiers of Liplaanders. Aan deze Duitsers dankten de inwoners van Odoorn hun bijnaam 'Oringer poepen'.

Odoorn mag dan altijd het hoofddorp zijn geweest van het gelijknamige kerspel, het was niet de grootste plaats. In 1612 telde Exloo 112 inwoners en Odoorn 92. In 1835 verhuisde het bestuurlijk centrum van Valthe naar Odoorn. 35 jaar later werd het gemeentehuis alweer verplaatst naar Exloo.

2. Op het kerkplein staat het beeld 'Otie en kleinkind.'

Dit beeld geeft weer dat 'otie' ofwel oma of opoe vroeger in de Drentse boerengezinnen en dus ook in Odoorn, een belangrijke plaats innam. Het was niet ongebruikelijk dat een jong boerenechtpaar dat in het huwelijk trad, bij de ouders ging inwonen. Niet apart van elkaar, maar bij elkaar over de vloer. Aangezien zowel de jonge vader als ook de jonge moeder veelal samenwerkten op de boerderij, kwam het

grootste deel van de opvoeding van de kinderen op de schouders van 'otie' terecht, die daar een belangrijk stempel op drukte.

3. Vanaf 'Otie' lopen we achter het transformatorhuisje langs.

Dit is een rijksmonument, gebouwd in jaren dertig van de vorige eeuw in een zeldzaam gave en rijke uitvoering, die vrijwel nog geheel in oorspronkelijke staat verkeert.

We steken de Boshof over en gaan naar rechts. Klein stukje lopen langs de Valtherweg, dan oversteken naar het Steegje en dat inlopen.

Stegen zijn smalle landweggetjes in de dorpen op het platteland.

4. Het steegje uitlopen en dan het voetpad naast de Hoofdstraat volgen.

Na de Lubbelinkhof staat links van ons zorgcentrum De **Paasbergen**. Dit is geopend op 25 januari 1974. Rechts van de hoofdingang staat het 'Ds. Van Lunzenhuis'. Dit is een rijksmonument, bekend als het armhoes of warkhoes. Het werd in 1860 geopend door de diaconie van de Vrijzinnig Hervormde Gemeente. Dit vooral door toedoen van de plaatselijke predikant Lief tinck, die ijverde voor een betere sociale zorg in het dorp, ondanks het bestaan van de diaconale zorg. In 1924 verdween het begrip armhoes of warkhoes om plaats te maken voor diaconie- of rusthuis. In 1960 kreeg het de naam Ds. Van Lunzenhuis. Van Lunzen was destijds predikant van de vrijzinnige gemeente in Odoorn. Hij zette zich met verve in voor de minderbedeelden, omdat volgens hem provinciale en gemeentelijke overheden niets deden voor de verzorging van alleenstaanden en ouden van dagen.

Nu is in het voormalige 'armhoes' een aantal bejaardenappartementen gevestigd.

5. We gaan nu het 1^e weggetje links. Dat is een weg over het terrein van De Paasbergen. We lopen aan de linkerkant langs het Paasbergenbosje.

De Paasbergen is een heuvelachtig bosje waar het 'paasland' naast lag. Dit was het terrein waar op paasmaandag het paasvuur werd ontstoken en waar de Oringers zich met Pasen vermaakten met het traditionele eiergooien en eiertikken.

BEZINNINGSMOMENT

Het aansteken van paasvuren is een oud ritueel, afkomstig uit de voorchristelijke traditie en wordt onder meer in verband gebracht met de

godin van de lente: Ostara (denk aan het Duits woord voor Pasen: Ostern). De paasvuren werden aangestoken om Ostara gunstig te stemmen, met name voor een goede oogst. Nadien is getracht om aan de paasvuren een christelijke betekenis toe te kennen. Vuur staat voor reiniging; voor het scheppen van ruimte voor nieuw leven. Als teken van hoop en kracht.

Gedicht – van Frans Ort

Ergens op de bodem
licht het op,
even maar, vlak achter ons
duikt ze op: de hoop,
jouw diepste geschenk aan mensen,
ik buig me
vang voorzichtig vonken op mijn hand
en bid opnieuw
maar veranderd: ontferm je over ons

Mijmeringen

- * is er in mij iets dat ruimte nodig heeft?
- * is er in mij iets dat gereinigd moet worden?
- * is er iets in mij dat ontferming nodig heeft?
- * waarvoor zou ik een vuur willen ontsteken?

6. We lopen nu rechtdoor over de Paasweg. Deze gaat over in de Langhietsweg.

Dit is een weg die langs of door een heideveld met kleine bosjes liep, grenzend aan bouwland. De weg hier loopt langs en door het Oosterveld. Dit veld heeft ooit deel uitgemaakt van een heidelandschap, **grenzend aan wat nu de dorpsuitbreiding Langhieten 1 is.**

Aan de linkerkant een van de vele boerengeriefhoutbosjes.

Deze bosjes waren vroeger allemaal eigendom van de boermarke van Odoorn. De naam zegt het al. Het geriefhout dat de bomen leverden werd veelal gebruikt in en om de boerderijen. Bijvoorbeeld als 'slieten*' boven de deel. Maar ook als stalpalen, afrasteringpalen en brandhout. Elke boer was gerechtigd om een aandeel uit het boerengeriefhoutbosje te gebruiken voor zijn boerderij.

*Slieten zijn meestal dunne boomstammen die als zoldering werden gebruikt boven de deel. Hier werden de korenschoven/ garven neergelegd tot ze werden gedorst.

Verderop ligt links, net vóór de nieuw aangeplante bosrand, **het Valthermeer**. Tijdens de laatste twee ijstijden - de laatste was 21.000 jaar geleden - is de Hondsrug door sneeuwsmelwater op vele plaatsen diep ingesneden. Zoals de laagte hier links, in de volksmond bekend als het Valthermeer. Deze stond tot begin 1900 soms helemaal blank. Op het laagste punt bezorgt een lange regenperiode de boer nog wel eens wateroverlast.

Rechts ligt een ven of veentje. Dit is een ondiepe waterplas met een wisselende waterstand, waar vroeger turf werd gegraven.

BEZINNINGSMOMENT

Gedicht – een gevonden tekst – auteur onbekend

De stroom van het leven
waarop wij gedragen worden,
komt van ver
en heeft de smaak van lief en leed,
van zuur en zoet,
van leven.

De stroom van het
leven komt van ver
en de liefde die ons droeg
en draagt
is die van velen.

Mijmeringen

- * Wat betekent water voor mij?
- * Helpt het mij?
- * Wat zou ik het water willen meegeven, aan ballast, verdriet, vreugde?
- * Wat zou ik graag van het water willen ontvangen?

7. Als we teruglopen van het veentje naar de route, staan we weer op het pad en gaan dan rechtsaf. Recht voor ons ligt het hunebed D34.

Deze lag halfweg de 19^e eeuw aan de rand van het genoemde Valthermeer. De keuze voor deze locatie zal de hunebedbouwers zeker zijn ingegeven door de aanwezigheid van water. Hunebedden zijn de oudste monumenten van Nederland. Ze zijn meer dan 5000 jaar geleden gebouwd door mensen van de Trechterbekercultuur. Zij waren de eerste boeren van Noord-Europa en begroeven hun doden in uit enorme zwerfstenen opgetrokken grafkelders.

8. We slaan nu linksaf en volgen de Hunebedweg, een zandpad dat uitkomt op de Valtherweg/Odoorneweg. Die oversteken en recht-door lopen.

Links ligt de prehistorische grafheuvel 't Eppiesbargje. Deze heuvel is met plaggen opgeworpen in de laatste fase van het Neolithicum (Jonge Steentijd), in de periode van de Standvoetbeker- dan wel Enkelgrafcultuur (2850 – 2450 v. Chr.), waarschijnlijk voor een plaatselijke hoogwaardigheidsbekleder (m/v). Eeuwenlang had deze bobo het rijk alleen in de grafheuvel, tot hij in de midden-Bronstijd (1800 - 1100 v.Chr.) gezelschap kreeg van twee anderen. In die tijd werd de heuvel opgehoogd en werd er een greppel omheen gegraven. In de IJzertijd, de laatste periode voor de Christelijke jaartelling, werden er ook nog drie urnen bijgezet.

De bewoner van het oudste graf kreeg als gift een bijl mee. In die tijd werden de doden ook wel bijgezet in eenvoudiger

vlakgraven. De overledene werd op zijn of haar zij gelegd met de benen opgetrokken. Mannen op hun rechterzijde, vrouwen op hun linker. De grafgiften in beide soorten graven bestonden voor mannen uit strijdhamers, bekers, messen en slijpstenen. Vrouwen moesten het doen met alleen een beker en soms een klein mesje. De grafheuvel werd in 1937 onderzocht door de beroemde archeoloog A.E. van Giffen, liefkozend wel 'het spittertje' genoemd. De oude vergroeide boom die op het Eppiesbargie staat, zou er volgens overlevering ook al rond 1872 hebben gestaan. Witte wieven zouden vanuit het Valthermeer rond de grafheuvel zweven en zich neerzetten in bovengenoemde boom.

BEZINNINGSMOMENT

Gedicht - van Greetje Grijpma

er is een melodie die
om mijn antwoord vraagt
een schone sterke wijs
die in de ochtend
zingt met mij
die in de avond
afscheid neemt
en mijn verlangen verder
draagt en onderbrengt
in zachte woorden
van nachten troost
zodat ik slapen kan
het heeft te maken met
een lief geheim
wij zijn op weg daarheen
het kan niet ver meer zijn

Mijmeringen

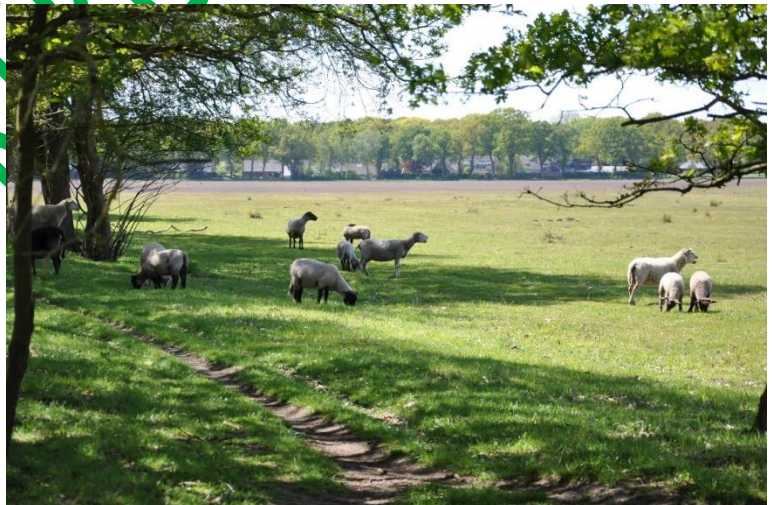
- * wat vraagt in mij om antwoord?
- * wat zingt er in mij?
- * wat geeft mij troost?
- * wat is mijn lief geheim?

9. We komen nu in het gebied van het Hunzebos. Dit bos maakt deel uit van het Hondsruggebied tussen Odoorn en Exloo. We lopen recht-door, door het klaphek.

Aan de linkerkant ligt wederom een grafheuvel. In de omgeving lag een snoer van dit soort heuvels. Deze grafheuvel is nooit onderzocht. Hij dateert waarschijnlijk uit de late Nieuwe Steentijd of uit de Bronstijd, tussen 2800 en 1200 v. Chr.

10. De weg volgen. Rechts afslaan door klaphek en Oosterveldweg volgen. Dit prachtige pad loopt slingerend door het heideveld.

Halverwege links een bord dat de aandacht vestigt op de nog herkenbare **karrensporen** in de hei, een overblijfsel van de eens uitgestrekte heidevelden tussen

Exloo, Valthe en Odoorn. Hier zijn verschillende dalen en ruggen te zien. Deze oude karrensporen zijn gevormd in een tijd dat er nog geen verharde of zelfs maar gebaande wegen over de heide liepen. In het soms mulle, modderige zand sletten de wagens diepe sporen uit. Op den duur werd zo'n spoor onbegaanbaar en koos de voerman ernaast een nieuw pad.

Zo ontstonden hier in de loop der tijd twaalf sporen naast elkaar. De bundel karrensporen maakt deel uit van een oude route tussen Exloo en Valthe. Het tracé ervan loopt parallel aan de latere Valtherzandweg, de opvolger van de oude route, 150 meter oostelijker gelegen.

11. We lopen rechtdoor en gaan twee keer door een klaphek. Linksaf slaan en de met keien geplaveide Valtherzandweg volgen.

Deze weg loopt van het dorp Valthe naar het dorp Exloo, parallel aan een fietspad, het Burgemeester J. van Roijenpad, genoemd naar Jan van Roijen die van 1938 tot 1964 burgemeester was van de gemeente Odoorn, met een onderbreking in de oorlog. Hij was ondergedoken van 1943 tot 1945 vanwege zijn openlijk verzet tegen de Duitsers.

12. We volgen dit keienpad. Goed opletten en dan al snel links het eerste zandpad inslaan.

Aan het einde van het pad, aan de rechterkant, staat een speciaal geplante zomereik (*Quercus robur*). Een inheemse boom die erg oud kan worden en een brede kroon draagt. Zijn bladsteel is zeer kort en hij draagt zijn eikels op een lange steel. Geplant in het millenniumjaar 2000 met als titel *Oesters/Parels*, als onderdeel van het landinrichtingsproject Odoorn.

Rechts hiervan ligt **de markesteen** van de dorpen Odoorn-Klijndijk, Exloo en Valthe. Vroeger bestonden de landerijen rond en soms ook in Drentse dorpen als Odoorn, Exloo en Valthe uit markegronden. In het

dorp had je markegenoten die eigenaar waren van de hoeven en gezamenlijk bezitters van de markegronden. Het waren eigenerfde boeren. Boeren met een eigen erf dus. Dat gaf hen recht op het gemeenschappelijk landbezit, dat gekoppeld was aan hun eigen erf en dat uitgedrukt was in waardelen. Een voorbeeld: stonden in een dorp tien boerderijen, dan werden de markegronden verdeeld onder die tien boeren in tien waardelen. Waardeel komt van 'waar' (= verdediging).

De marke werd afgebakend door een weg, een boom of een steen. Het dorp Klijndijk wordt voor het eerst vermeld in 1864. In de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn de boermarken van Odoorn en Klijndijk opgegaan in één boermarke. De markeperiode begon aan het eind van de middeleeuwen en duurde tot ongeveer 1835. *Boermarken bestaan nog steeds, zijn ook nog actief in de dorpen, maar hebben niet meer de invloed die ze vroeger hadden.*

BEZINNINGSMOMENT

Hier zittend, denkend aan de tijden van toen, van het komen en gaan van mensen, ook op deze plek, als een soort pleisterplaats.

Gedicht – Marchinus Elting – Pleisterplaats

op dit stee we'r vrogger de postkoets keerd,
en naor den bakke tocht verwisseld van peerd,
waor de reizigers zuk even muchten vertreden,
zie daornao weer in volle vaort wieder reden,
de voerman op de bok strak de leidsels had,
hie nooit zul ofwieken van het geiekte pad,
dit stee jaor in jaor oet wekelijks andee,
wat hier nog aaid leg an de weg van A naor B,
elk ien hiel goed lusterde naor wat hie zee,
een bekwaom man die zien reizigers begreep,

aj hiel stillegies lustert heur ij nog zien zweep.

het lek net of de tied hier is stil blieden staon,
nog aaid de pleisterplaots is um an te gaon,
vrouwlu die anlegt op een vurig riepeerd,
daorbij ok wal het ien en aander verteerd,
net as oes even vort wilt dreumen in de tied,
in een verstillde omgeving wat nog aaid bestiet.

een rust die hier nog aaid zo weldaodig an döt
allien veur wie het beleefd en veur die het zöt,
daorbij ok oog hef veur wat oe iens wacht,
deur dit hier te koesteren veur oes naogelacht,
um al dit moois te bewaoren en deur te geven.

Mijmeringen

- *wat is mijn pleisterplaats?
- *waar kom ik tot rust?
- *wat betekent dat, rust?

13. Rechts afslaan en Scheidingsweg volgen. Deze weg links aanhouden, door het klaphek lopen en eerste weg links inslaan. Deze weg blijven volgen. Na het klaphek zien we links twee grafheuvels.

We lopen rechtdoor en slaan dan linksaf, de Tipweg in. Dit is een weg die langs een akker ligt die in een punt uitloopt en vaak gericht was op de toren van de kerk. Deze weg volgen en voor bosje rechts afslaan: de Goorns.

Een goorn was een hoekje tuingrond dan wel moestuin voor de verbouw van tuinvruchten zoals vroege aardappelen, bonen, vlas en tarwe. Groenten voor het gezin. Het lag meestal in een afgesloten hoekje bouwland op de es, dichtbij het dorp. Soms ook in de directe nabijheid van de boerderij, omgeven door een heg.

14. Rechtdoor lopen en dan aan het einde van de Goorns links afslaan, voetpad volgen en Oude Kampenweg oversteken. Dit was een weg die liep door een oud stuk ontgonnen grond. Voetpad volgen tot het oorlogsmonument aan de Boshof.

Het monument is onthuld op woensdagavond 4 mei 1949 tijdens de stille omgang voor de gevallen in de Tweede Wereldoorlog. Het is ontworpen door Marius Duintjer uit Amsterdam. Het stelt twee opstijgende vleugels van een arend voor, naar de woorden uit Jesaja 40-31: 'Zij zullen opvaren op vleugels gelijk de arenden', waarin gelijk het V- teken van Victorie (Vrijheid, Vrede) begrepen is.

De Boshof is een stuk grond met oude bomen. Dit was één van de brinken van Odoorn. Deze brink was vroeger eigendom van de kerk. Op 28 oktober 1838 werden op de kerkelijke 'poting' 435 gaten gemaakt, om daarin eind november, begin december jonge eiken te planten. De oude eikenbomen waarin geen groei meer zat, ongeveer 100, werden gekapt; de waarde was zo'n drie gulden per

stuk. Enkele gezonde oude bomen bleven staan om de nieuwe aanplant te beschermen tegen de westelijke en noordwestelijke winden.

De meeste eiken zijn thans zo'n 180 jaar oud; de oudste en de dikste is al wel 230 jaar.

BEZINNINGSMOMENT

Gedicht – van Greetje Grijpma

gebroken dromen
niemand die ze ziet
ik zoek een plek
een naam
schreeuw zonder eind
in mij zwart-schaap-verdriet
hier
in dit vreemde land
vind ik een plaats
huil nu mijn schaap

en komt tot rust
en wacht

bij de stille bomen

Mijmeringen:

- * wie of wat mis ik?
- * welke dromen droom ik nog?
- * wat zeggen de bomen mij?

U kunt hier de route drie kilometer inkorten en links het voetpad volgen tot de kerk. Zie dan onder 24. (pagina 23) voor de informatie over de kerk.

Als u de langere route wilt lopen, gaat u verder:

15. Keienweg en fietspad aan de Boshof oversteken en rechts het voetpad volgen.

Als u de bocht om bent, ziet u huize Oringerwoud. Hier stond vroeger in dezelfde stijl de pastorie, die ook wel 'de wheem' werd genoemd. Dit was de benaming voor kerkelijk bezit.

In de tuin van de pastorie staat een bronzen beeld van ds. van Lunzen, vervaardigd door de kunstenaar Marie Andriesen.

16. Hoofdstraat oversteken en onverharde weg links naast bakker Joost volgen.

U loopt nu door de 'dil'. Dit is het laagste gedeelte van het dorp Odoorn. 'Dil' betekent inzinking, laagte, del of dal.

17. Aan het einde van de weg rechts, de Dilweg op. Aan het eind van de weg links afslaan, de Schaapstreek op.

Schaapstreek: het pad of de dreef waar vroeger de scheper met zijn schaapskudde langs liep als hij naar het heideveld toog. Na de komst van de kunstmest in 1880 verloor het schaap als mestproducent zijn functie en werd veel heidegrond aangekocht om die te beplanten met bos. Dat gebeurde ook in Odoorn, in de periode 1921 tot 1941.

Niet de aanplant van bos was het eerste doel, maar het creëren van werkobjecten ter bestrijding van de grote werkloosheid.

Zo verdwenen er vele heidevelden.

18. Keienweg of fietspad volgen. Aan de linkerkant liggen akkers met de naam Papenveld.

Het was lange tijd gebruikelijk dat de pastoor en later de dominee, ook boer was om in zijn levensonderhoud te voorzien. In 1592 kreeg de pastoor inkomsten uit 'huis, erf met 25 mud zaailands, 2,5 mat hooilands'. Een ieder die ter kerke ging had ook de verplichting om in het onderhoud van de pastoor te voorzien. Vandaar de naam Papenveld: akkers van de pastoor. Ooit behorend aan de katholieke Margarethakerk in Odoorn en na de Reformatie, aan de Hervormde Gemeente Odoorn, die later een bolwerk van de Vrijzinnigheid zou worden.

In 1870 bezaten 'kerke, pastorij en kosterij' van Odoorn nog 75

percelen akker- en weiland. Dit was in 1931 al teruggelopen naar zo'n 35 percelen. Nu nog is een klein aantal akkers in bezit van de Grote of Sint Pancratiuskerk van Emmen, waarvan de Vrijzinnig Hervormde Gemeente Odoorn als wijkgemeente sinds 2016 deel uitmaakt.

19. Links Bosweg inslaan. Zandpad volgen.

Aan de linkerkant lag vroeger de Papenvelderweg. Deze weg werd vóór de Reformatie in 1598 gebruikt door pastoor en priesters, ofwel de 'paapsen'.

BEZINNINGSMOMENT

Over de velden, met zicht op de kerk.

Gedicht – Frans van Ort - vroeg licht

bijna onmerkbaar raakten onze stellingen verlaten
alles wat wij beleden, werd leeg en leger
ja, ja daar staan wij weer:

bidden onder een lege hemel,
hopen je stem te verstaan
in het ruisen van de bomen

en verder trekken
met dat kwetsbare vertrouwen
jij bént, maar ons vooruit

Mijmeringen

- *is het leeg in mij?
- *wat betekent dat: leeg of vol?
- *hoe is het met mijn vertrouwen?

20. Eerste weg links: Geerskampenweg.

'Geers' staat voor gras. Vanaf deze weg, lopend richting Odoorn, hebt u een prachtig uitzicht op het dorp en zijn kerk.

21. Voor de Torenweg linksaf slaan en een stukje fietspad volgen. We lopen nu weer op de Dilweg.

Dit is het oudste gedeelte van Odoorn, met een aantal oude boerderijen. Aan de rechterkant ziet u een zogeheten 'huisbrink', behorend bij de boerderij Torenweg 7. Dit is vrij uniek, daar brinken meestal bezit waren van de boermarke en bijna nooit van een particulier.

Een brink was vroeger een gemeenschapsplaats waar in geval van nood, zoals bij brand en storm, op de boerhoorn werd geblazen. Zo werd iedereen gemaand zo snel mogelijk naar de brink te komen om gezamenlijk aan het werk te gaan en hulp te bieden waar dat nodig

was. Bij een brink wordt vaak gedacht aan een locatie midden in het dorp. Dat dit niet altijd opging, blijkt al uit één van de betekenissen van het woord brink, namelijk 'rand'. Op de brink werden de koeien en schapen bijeen gedreven voor ze naar de weilanden of het (heide)veld gingen. De brink was het sociale middelpunt van het dorp, als gezegd meestal bezit van de boermarke, waar de markegenoten ook gewoon waren te vergaderen. Meestal was de brink aangeplant met eiken. Gelegen aan deze brink ziet u ook twee voormalige boerderijen die met de kopse kant tegen elkaar aan zijn gebouwd.

22. Dilweg volgen, links aanhouden.

Links staat een half boerderijtje waarvan de linkerhelft ooit werd afgebroken vanwege een geval van Tuberculose (tbc). Tbc is een infectieziekte die door de tuberculosebacterie wordt veroorzaakt. Voor de tweede wereldoorlog was tbc een vaak fataal verlopende ziekte waar soms hele gezinnen aan bezweken. Het was nauwelijks tot niet behandelbaar. Later werden mensen ervoor behandeld in een sanatorium of men had een demontabel tbc huisje in de tuin. Dit huisje had een open zijde naar de zon, uit de wind.

Dat de helft van deze boerderij toen is afgebroken zal te maken hebben met het feit dat men in de veronderstelling is geweest dat de tbc bacterie zich in het huis had genesteld. Rechts een oude Saksische boerderij waarin nu het atelier Glas van Cramer is gevestigd.

23. Rechts afslaan, met aan onze linkerhand de Eendenkuil.

Deze kuil, nu een vijver, was een zogeheten dobbe, die in vroeger tijden een zeer belangrijke rol vervulde in het dorp. Bij brand leverde de dobbe bluswater; van groot belang vanwege de brandgevaarlijke rieten daken in de omgeving. De kuil was een opslagbekken, dat drinkwater leverde voor het vee. Er kwam ook water bij: voordat er riolering

was, werd hemelwater via zogeheten molgoten afgevoerd naar de dobbe. Verder was de dobbe onmisbaar voor het 'wateren' van hout, dat daardoor beter bestand was tegen bederf. Ook was de kuil een schoonmaakplaats voor boerenwagens. Daarnaast werden er ook de jute kunstmestzakken in gewassen. Ook ander boerengerief zoals voerbakken en tonnen werden er schoongespoeld. In Odoorn was vroeger een gezegde dat verwees naar winterse ijspret: 'De Eendenkoel kan holden, want Jan Schaange is der overkommen'. Jan Schaange woonde in de boerderij waar nu 'Glas van Cramer' in is gevestigd.

BEZINNINGSMOMENT

Gedicht – Naomi Ramaker – vleugels

Vleugels hebben
Betekent niet

Dat je een pak van veren
Om je heen draagt
Het betekent
Dat je durft te zijn wie je bent

Mijmeringen

- * voel ik me vrij?
- * durf ik mezelf te zijn?
- * wat zit er achter mijn pak veren?

24. Hoofdstraat oversteken, rechts afslaan; voetpad volgen, links afslaan en dan zijn we terug bij 'Otie en kleinkind' op het dorps/kerkplein.

Aan de linkerkant ziet u de Vrijzinnig Hervormde Kerk van Odoorn die een bijzonder verhaal heeft. Bij De Oringer Marke (gelegen aan het kerkplein) kunt u vragen of de eigenaar in de gelegenheid is om u de kerk te laten zien. Deze kan u ook meer vertellen over het interieur van de kerk. Hieronder volgt wat algemene informatie over de kerk van Odoorn.

De kerk van Odoorn is in zijn huidige vorm een zogenaamde Waterstaatskerk. Dit vanwege het feit dat het bedehuis is ontworpen door een ingenieur van Rijkswaterstaat. De kerk is genoemd naar de heilige Margaretha oftewel in het Drents 'Pis-Griet'.

Op deze locatie hebben naar alle waarschijnlijkheid een voorchristelijk heiligdom gestaan en meerdere kleine houten kerkjes. De paus gaf er de voorkeur aan om de heidense eigendommen niet te verwoesten, maar ze met wijwater te besprenkelen; na verwijdering van eventuele afgodsbeelden. Zo werd de plek gewijd en omgevormd tot een

christelijk heiligdom met een altaar en relikwieën.

Uit de 12^e eeuw dateert de eerste stenen kerk, gewijd aan de heilige Margaretha. Volgens overlevering bestond het onderste deel van de muren rondom uit grote granietblokken, zoals die nu nog zijn te zien in de muren van de consistoriekamer. Aan de torenkant zat een klein gebouwtje vast aan de kerk, waarin de eerste school van Odoorn was gevestigd.

Op 10 mei 1598 moest de bevolking van Odoorn vanwege de Reformatie van de ene op de andere dag een andere godsdienst belijden. Kerken werden wit gekalkt, altaren verwijderd. Drenten stonden huiverig tegenover de gereformeerde leer. Velen waren bang dat de Spanjaarden terugkwamen en zij dan zouden worden aangemerkt als ketters.

In de protestantse geloofsbeleving in Drentse zanddorpen en zeker ook in het kerspel Odoorn, een kerkelijke bestuursvorm waaronder ook Valthe, Exloo en later ook Klijndijk vielen, zou **een vrijzinnige traditie** zich met de jaren een grote plaats verwerven. Zeker met de oprichting van de Zwinglibond. Uit de kerspels overigens, zijn de latere gemeenten ontstaan. Het kerspel Odoorn maakte deel uit van het dingspel Zuidenveld, zeg maar het wereldlijke bestuur, met als hoofdplaats Emmen. De vrijzinnige traditie zet zich voort, nu in samenwerking met de Grote Kerk van Emmen.

Het kerkgebouw met de complete inventaris, waaronder een prachtig monumentaal orgel, maakt sinds 2016 deel uit van Stichting Het Drentse Landschap, waar het is ondergebracht in de stichting Oude Drentse Kerken. Vanaf 2016 beheert de SOKC (Stichting Oringer Kerk en Cultuur) het kerkgebouw en organiseert hier concerten en exposities. De kerk wordt tevens gebruikt door de kerkelijke gemeenschap, alsmede voor uitvaarten en huwelijksvoltrekkingen.

We besluiten onze route met een curieus verhaal uit de volksgeneeskunde, over de **krabsporen**. Als mensen uit Odoorn en omgeving in vroeger tijden last hadden van maagpijn, togen ze naar de Oringer kerk om met een scherp voorwerp steengruis te krassen en te krabben uit de granietblokken in de muren van de consistoriekamer. Dit gruis werd geslikt als medicijn tegen de maagbezwaren. Volgens overlevering was dit een probaat middel!

In de muren van de consistorie zijn nog altijd de krabsporen te zien. Ze zijn een fascinerend verschijnsel, dat ook in andere plaatsen wel voorkwam. Krabsporen werden veelal aangetroffen op de muren van religieuze gebouwen. Maar ook op grafstenen, veldkruisen, (stads)poorten en stadhuizen. Zandsteensoorten zoals Bentheimer zandsteen, bontzandsteen, ijierzandsteen en kalkzandsteen (ofwel mergel) uit Zuid-Limburg waren populair. In de meeste gevallen zal het steengruis net als in Odoorn een geneeskrachtige werking zijn toegedicht. Er zijn zelfs kapellen in Zuid-Limburg waar geneeskrachtig zand meegenomen kan worden. Het gaat hier om gewijd mergelpoeder, dat als gezegd eigenlijk kalkzandsteen is. Niet alleen goed tegen menselijke kwalen, maar ook voor de groei van het graan en tegen muizen en ratten. Verder strooide men het uit in de stallen voor het welbevinden van het vee. Kortom, het was voor allerlei doeleinden geschikt.

Steengruis werd geslikt, of in een zakje op de borst gedragen. Het werd op (natte) wonden gestrooid, maar het was ook heilzaam bij mond- en keelziekten en bij aandoeningen van het gebit. Het was eveneens een probaat middel om bij kinderen optredende stuipen te beteugelen. Ook bevorderde het de vruchtbaarheid van vrouwen en

akkers. Zoals zo dikwijls in de volksgeneeskunde helpt één en hetzelfde middel voor uiteenlopende kwalen, dus ook voor de gevreesde pest: vandaar de naam pestpoeder.

Het is misschien minder vreemd dan het lijkt. Zandsteen bestaat voor een groot deel uit siliciumdioxide, gemeenlijk kiezelzuur genoemd.

Dat vermindert allerlei afscheiding, zoals wondvocht en overmatige vochtproductie in de darmen, zoals bij buikloop en dysenterie.

Daarnaast werkt siliciumdioxide tegen andere ziekten, zoals cholera.

Zo had zandsteen, net als klei en baksteen trouwens, in de volksgeneeskunde een gunstige uitwerking op bepaalde kwalen. Als er dan ook nog van een bijzondere herkomst sprake was, zoals een grafsteen, een kerk, een gedenkkruis, een stadspoort of zelfs een raadhuis, maakte dat het gruis des te krachtiger en werkzamer.... **Zo zijn onze kerken bronnen van geneeskracht!**

BEZINNINGSMOMENT

Gedicht – Frans Ort – namiddag

eindelijk bij de kapel gaan zitten
die de warmte van deze dag
nog in zijn voegen bergt
en woordloos rust herwinden
die eeuwenlang al
in de stenen schuilt

Mijmeringen

- *hoe was het voor mij, deze tocht?
- *welke boodschap zit er voor mij in de stenen van de kerk?
- *wat betekent rust voor mij?

Verantwoording

De geschiedkundige teksten zijn geschreven door *Marchinus Elting* en de bezinningsmomenten door *Helene Westerik*. Beiden verbonden aan de kerkelijke gemeenschap van Odoorn, en initiatiefnemers van het Pelgrimspad. Dit in samenwerking met de Stichting Oringer Kerk en Cultuur.

De foto's zijn gemaakt door *Marten Eppinga*.

Alle gedichten zijn met toestemming overgenomen.

- De gedichten van Frans Ort zijn terug te vinden in: Soms kun je beter zwijgen – ISBN 978-90-829032-3-2; te verkrijgen bij Jansen & de Feijter te Velp.
- De gedichten van Greetje Grijpma bevinden zich voornamelijk in familiebezit. Wij kregen toestemming van haar kinderen om ze te gebruiken.
- Het gedicht van Naomi Ramaker komt uit: Heelalwetend kijken de sterren op ons neer – ISBN 978-94-638-9507-1; te bestellen op www.boekscout-yo.nl.

Met dank aan *Jan Wierenga* voor het redigeren van de geschiedkundige teksten. Met dank aan de *Gemeente Borger-Odoorn* die een subsidie verstrekke voor het Pelgrimspad.

Dit boekje is gedrukt door Multa Bedrijven Stichting Vanboeijen

Zonder toestemming van de auteurs mag er niets uit deze uitgave vermenigvuldigd of gekopieerd worden.

De Pelgrimsroute is opgenomen onder de knapzakroutes van **Bakker Joost**; voor het reserveren van een Pelgrimsknapzak inclusief de route zie de website: www.bakkerjoost.nl/webshop. Binnenlopen voor iets lekkers of uitrusten op het ruime terras kan ook:: Hoofdstraat 6.

Op vertoon van deze bon ontvangt u bij **Restaurant de Boshof** voor maximaal 2 personen koffie/thee met gebak voor € 5,00 per persoon. Boshof 1-3.

Gebruikt op:

stempel/paraaf
De Boshof

Op vertoon van deze bon ontvangt u bij **De Oringer Marke** (Hoofdstraat 9) of **De Oringer Stee/Lunchcafé Anderz** (Hoofdstraat 24) voor maximaal 2 personen koffie/thee met gebak voor € 5,00 per persoon.

Gebruikt op:

Stempel/paraaf
De Oringer Marke/
De Oringer Stee/
Lunchcafé Anderz

blaar

Luister ook eens naar: Pilgrim van Enya (te vinden op Youtube):

Pelgrim, hoe reis je, op de weg die jij koos, om te ontdekken waarom de winden sterven en waar de verhalen heen gaan.

Alle dagen komen voort uit één dag, zoveel moet je toch wel weten, je kunt niet veranderen wat geweest is, maar alleen waar je naar toe

gaat.

De ene weg leidt naar diamanten, de andere naar goud, en weer een andere leidt alleen maar naar alles wat je al verteld is. In je hart vraag je je af welke van deze de ware is: de weg die leidt naar nergens; de weg die leidt naar jou.

Zal je het antwoord vinden in alles wat je zegt en doet? Zal je het antwoord vinden in jezelf?

Elk hart is een pelgrim, elk mens wil weten waarom de winden sterven en waar de verhalen heengaan. Pelgrim, op jouw tocht zal je ver reizen, want het is een lange weg om te ontdekken wie je bent.

Pelgrimsgebed gezongen door Amanda Strydom (te vinden op Youtube)

In het Drents vertaald door Marchinus Elting:

Vader God IJ kent mien naam-
mien binnen en mien boetenkaant-
mien grootspraak en mien klein verdriet-
mij vastholt an alles wat veurbijgiet.

IJ kent mien wees, IJ kent mien hoop-
dat pad dat wat ik blootsvoets loop-
dat pad hebt IJ maank bereid-
IJ maakt dat nielendal slicht veur mij.

Alle pelgrims keert weer hoeswaorts-
elke zwarver komt weer thoes-
elk verdwaolt aal op dien Heufdstraot-
aaid op zuuk naor dien harbarg.

Moeder Gods doe kenst mien waon-
mien iegen ik en mien steil opstaon-
de draoken waar ik tegen blief vechten -
Doe west mij aaid vanneis weer die weg.

IJ hebt mij in het volle locht zien-
dit locht strooi ik op elk en ien-
allien IJ weet waar mien toekomst leg-
al heb ik ok niks, IJ maakt mij riek.

alle pelgrims keert weer hoeswaorts-
elke zwarver komt weer thoes-
elk verdwaolt aal op dien Heufdstraot-
aaid op zuuk naor dien harbarg.

Waarheen je ook gaat, ga met heel je hart!

Confucius

